

УДК 328.18

DOI: 10.35432/tisb292023289677

ІННОВАЦІЙНА РОЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ У ВИХОВАННІ ЛІДЕРСТВА В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Куз Сергій Миколайович

аспірант кафедри державознавства, права і
європейської інтеграції

Національний університет «Одеська політехніка»

<https://orcid.org/0009-0002-0461-7828>

Справедливо вважається, що на інноваційні зміни, які проходять під час воєнного стану або стану війни у воюючому суспільстві, потрібно лічені дні-тижні, а в умовах мирного життя на них припадуть роки.

Ця істина справедлива і у відношенні до національної системи виховання. Саме в умовах воєнного стану або стану війни, в лавах збройних сил, системи територіальної оборони реалізуються у прискореному режимі складні, на перший погляд не видимі, процеси національного виховання у своїх екстремальних проявах. Під впливом злочинних дій жорстокого противника, усвідомлено виховуються широкі маси захисників Вітчизни, що спонтанно висувують із своїх лав справжніх потенційних лідерів, які в екстремальних умовах проявили свої кращі природні лідерські якості та нечувану інформаційно-психологічну стійкість.

Особливо важливо звернути увагу на виховні процеси лідерства у підрозділах територіальної оборони. Закон «Про основи національного спротиву» дає правове визначення поняттю доброволець. Так, згідно Закону «доброволець Сил територіальної оборони Збройних Сил України – громадянин України або іноземець чи особа без громадянства, який перебуває в Україні на законних підставах впродовж останніх п'яти років та на добровільній основі зарахований до проходження служби у складі добровольчого формування Сил територіальної оборони Збройних Сил України» [4].

Звернемо увагу на те, що до територіальної оборони йдуть добровольці, тобто особи, що заздалегідь усвідомили саме свою необхідність встати на захист Вітчизни. Можливо вони у мирному житті не мали змоги яскраво продемонструвати себе як лідери та життя воєнне різко збільшує для них такі можливості. Саме пасіонарні особистості, які мають накопичений внутрішній лідерський потенціал, успішно його реалізують в умовах підготовки та організації воєнної служби.

Доведено практикою, що саме війна наймасовіше народжує лідерів. Голова Національного агенства з питань держслужби Наталія Алюшина ще в квітні 2022 році заявила, що тепер «Ми готуємо кадровий резерв, зокрема із числа лідерів, народжених війною. Адже на наших очах народжуються лідери, котрі виявили мужність, героїзм, вміння стратегічно мислити і оперативно діяти» [1, с. 7].

Із закінченням війни ветеранський рух помолодшає. До мирного життя повернуться ті, яких важкі будні війни об'єктивно висунули в лідери. Вони своєю кров'ю довели вірність Батьківщині і в мирному житті складуть високу конкуренцію сьгоднішнім місцевим керівникам. Необхідно пам'ятати і враховувати чинник їхнього загостреного ставлення до справедливості. У повсякденне життя і публічну службу прийдуть лідери без зайвого почуття страху, ті, які не шукали собі «теплих місць». Отже, об'єктивно прогноуються конфлікти між нинішніми кадрами та молодими лідерами нового ветеранського руху. Тому необхідно зробити так, щоб не утворилася прірва між суспільством, публічним управлінням і нашими захисниками. «Це робота з ментальністю, наративами, але маємо залишити образ

ветерана-героя, який зараз у нас є, і не дати цей образ зіпсувати» [6, с. 3].

Інноваційна роль територіальної оборони у вихованні лідерства в системі національного виховання проглядається і в питанні підготовки громадян до національного спротиву, тобто сприянню обороні України. Якщо в минулому, підготовка здійснювалась в загальній системі підготовки до призовної молоді до служби в Збройних Силах, то за час існування незалежної України цим питанням приділялось мало уваги: в школах предмет військова підготовка та наявна матеріальна база в класах була знищена, заняття з матеріальної частини не проводилося, в кращому випадку все зводилося до викладання предмету «Захист Батьківщини». А зв'язок із Збройними Силами України був забутий. Також і заняття із військовозобов'язаними, які були в мирний час приписані до військових частин, у зв'язку з браком коштів, регулярно не проводились.

Агресія росії проти України нині нам гостро диктує необхідність формувати свідому, вмотивовану та фізично підготовлену молодь, яка зможе відстоювати національні інтереси зі зброєю в руках. Саме з такої молоді і будуть виростати нові національні лідери, здатні проявляти стійкість у критичних ситуаціях, тверезо оцінювати ситуації та приймати адекватні, дієві й асиметричні рішення.

Мотиваційний набір людина не отримує з народженням, він формується впродовж її життя. Для цього відповідна політика держави має бути спрямована на цільове мотивування співгромадян до праці з державою. У ході реалізації спеціальних програм молодь слід залучати до вивчення історії та культури України, подвигів борців за її незалежність, суверенітет та територіальну цілісність; до фізичних тренувань; до занять з вогневої, парашутної, автомобільної підготовки. Заходи з національно-патріотичного виховання необхідно у закладах загальної середньої, спеціалізованої позашкільної освіти, музеях, бібліотеках, клубах та інших закладах культури.

Національний виховний процес повинен бути спрямований, зокрема, на формування патріотизму, поваги до державної мови та державних символів України, дбайливого ставлення до національних, історичних, культурних цінностей, усвідомленого обов'язку захищати у разі потреби суверенітет і територіальну цілісність України. Саме українські школи повинні формувати спільну для всього Українського народу народну ціннісну платформу, фундамент для подальшого успішного життя, стійкої та успішної соціалізації молоді.

Активна, дієва, впливова молодь з задатками лідерства – одна із стратегічних складових успіху українського суспільства. Саме тому, в першу чергу, влада має перейматися створенням таких умов, у яких число молодих активістів-лідерів множитья.

Під системою національно-патріотичного виховання, у її широкому форматі, розуміють сукупність органів державної влади та громадських об'єднань та їх активна діяльність щодо формування у громадян України високої патріотичної свідомості, почуття вірності Вітчизні, готовності до виконання конституційного та громадського обов'язку по захисту інтересів держави. Головним завданням національно-патріотичного виховання вбачається формування та розвиток стійких лідерських якостей в особистості, які притаманні активним громадянам-патріотам. Роль територіальної оборони у вихованні молоді, в умовах режиму воєнного стану, стрімко зростає.

«Головним інститутом, що організовує та забезпечує діяльність системи патріотичного виховання громадян України є держава. Вирішення питання патріотичного виховання повинно початися з розробки нормативно-правової бази патріотичного виховання усіх громадян України» [2, с. 30].

Нині держава пропонує креативній молоді, що прагне до лідерства свою далеко не досконалу нормативно-правову базу. Так у 2021 році ухвалено Закон № 1414-IX від 27 квітня «Про основні засади молодіжної політики». Закон ставить собі за мету визначення напрямів та механізмів реалізації молодіжної політики в Україні, гарантії участі молоді у її формуванні та реалізації, особливості організаційних і правових засад утворення та діяльності молодіжних та дитячих громадських об'єднань. Але, у статті 3 Закону, де йдеться про мету, завдання і пріоритети молодіжної політики, на жаль, відсутні цілі щодо розвитку у

молоді почуття лідерства, активної національно-патріотичної позиції [3, с. 7].

Влада повинна сконцентрувати свої зусилля на підвищенні рівня компетентностей молоді у сфері громадських відносин, культури волонтерства, активізації її залучення до ухвалення рішень. Академік НАН України, президент НАПН України Василь Кремень вважає, що «Трагічно недооцінюється роль сучасної освітньої системи у формуванні свідомих, інтелектуально та духовно розвинутих, а також патріотично налаштованих громадян нашої країни» [5, с. 10].

Вважаю, що поряд із застосуванням в щоденній роботі таких наукових термінів та понять як «український патріотизм», «виховання українського патріотизму», «національно-патріотичне виховання» доречно запровадити та застосовувати й такий термін як «виховання українського лідерства».

У США, Європі виховання лідерства в системі патріотичного виховання приділяється прискіплива увага з боку держав, через спеціалізовані програми освіти. Так, у США в середніх школах. Як державних, так і приватних, реалізується федеральна програма підготовки молодих офіцерів запасу, у вигляді юнацьких курсів JROTS (Junior Reserve Officers Training Corps). Програма передбачає виховання в підростаючому поколінні почуття громадянства і патріотизму, лідерства, впевненості у власних силах. У 2012 році в 50 штатах США діяли 3229 шкіл з програмою JROTS, де навчалось понад 600 тисяч американських юнаків та дівчат. Франція, починаючи з 1936 року розвиває мережу канікулярних молодіжних таборів (Auberge de jeunesse). У результаті для молоді щороку створюється 29 тис. таборів, які відвідують 1,1 млн. підлітків. Також у Франції діють центри дозвілля молоді, які розглядаються як навчальні заклади, що сприяють соціалізації і процесу навчання, необхідних для активного громадянства, націленого на лідерство. Близько 4 млн. неповнолітніх залучені в таких центрах. У Латвії державний центр змісту освіти створив єдиний реєстр таборів (www.nometnes.gov.lv), в якому доступна інформація як про заплановані табори, так і про можливість записатись до них. Ці табори позиціонуються як заклади позашкільної освіти, які вносять свій вклад у виховання у молоді почуття громадянства і патріотизму та якостей лідерства. У Естонії працює 28 молодіжних таборів з дозволом на діяльність, а також багато проектних таборів. Молодіжні табори щорічно відвідують майже 30 тис. підлітків. Такі табори діють не лише як юридичні особи, але як комерційні, громадські, церковні. Однією з найкращих в світі є мережа 400 фінських молодіжних центрів, які фінансуються і контролюються міністерством освіти і культури. Усе спрямовується на залучення молоді та її підтримку у становленні активної громадянської позиції. У Великій Британії основним інструментом молодіжної громадської освіти є Програма добровільної служби суспільству (Community Service Volunteers), що заснована у 1962 році і яка підтримує патріотичні програми для молоді [7, с. 28].

Таким чином, територіальна оборона об'єктивно відіграє інноваційну роль у вихованні лідерства в системі національного виховання. Від тепер територіальна оборона і виховні процеси щодо молоді в Україні тісно пов'язані. Саме життя буде підказувати нам нові форми, способи та методи нашої виховної діяльності. Наш досвід візьмуть на озброєння країни ЄС та НАТО і не тільки вони.

Список літератури

1. Алюшина Н. «Ми готуємо кадровий резерв, зокрема із числа лідерів, народжених війною». – «Урядовий Кур'єр». – 15.04.2022 р. - №87. – С.7.
2. Василенко С., Заболотний В. «Час патріотизму» / Центр воєнної політики та політики безпеки «Оборонний вісник». - №7. – 2015 р. – С.30.
3. Закон № 1414-IX від 27 квітня 2021 р. «Про основні засади молодіжної політики» // «Урядовий Кур'єр». – 10.06.2021 р. – С. 7.
4. Закон України «Про основи національного спротиву» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2021, № 41, ст.339). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>
5. Кремень Василь «Панукраїзм як світоглядна основа нашого розвитку?» // «Голос України». - №202 97459). – 03.11.2020 р. – С. 10.

6. Лапутіна Ю. «Маємо молодих ветеранів, яким потрібні не соціальні гарантії, а розвиток у суспільстві» // Газета «Урядовий Кур'єр». - №188. -31.08.2022 р. – С.3.

7. Юзич Ю. «Західне виховання» // Центр воєнної політики та політики безпеки «Оборонний вісник». - №8. – 2015 р. – С.28.